2021 PRACE JĘZYKOZNAWCZE XXIII/2
ISSN 1509-5304 DOI 10.31648/pj.6594 303–316

JĘZYK W OPISIE I W DZIAŁANIU

Alina Naruszewicz-Duchlińska
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-6214-5454
e-mail: alina.naruszewicz@uwm.edu.pl

Hejt czy nie hejt? Oto jest pytanie. Wstępne rozważania o internetowych definicjach i opisach hejtu

Is it hate, or is it not hate? That is the question. Preliminary remarks on Internet definitions and descriptions of hate

Abstrakt
Artykuł przedstawia wyniki analizy jakościowej definicji i opisów hejtu, których autorami są internauci. Hejt najczęściej jest przedstawiany jako rodzaj działania, świadomie szkodzącego innym osobom. Definiuje się go także jako formę użycia języka, utożsamiając z mową nienawiści i zwracając uwagę na łamanie zasad kultury wypowiedzi. W charakterystykach hejtu podkreśla się też jego wymiar emocjonalny – to, że jest wyrazem określonych uczuć lub służy ich wzbudzeniu. W pracy omawia się trzy wspomniane kategorie, tzn. hejt jako: działanie, język, emocje. Przedstawione są również wyróżniki hejtu najczęściej wskazywane przez autorów analizowanych tekstów, czyli: brak wartości merytorycznej wypowiedzi, używanie argumentów personalnych, brak racjonalnego powodu do ataku, anonimowość i złe intencje nadawców, negatywne nacechowanie emocjonalne komunikatów, lekceważenie etykiety i netykiety, nieograniczony zakres odniesień. Omawia się także różnice i podobieństwa pomiędzy hejtem a krytyką oraz wskazuje, jak oba zjawiska wyglądają z punktu widzenia użytkowników internetu.

Słowa kluczowe: internetowe definicje hejtu, czym jest hejt, cechy hejtu, hejt a krytyka

Abstract
This article presents results of a qualitative analysis of definitions and descriptions of hate created by Internet users. Hate is usually considered to be a type of deliberate action aimed at harming other people. It is also defined as a form of language use and identified with hate speech. According to Internet users, hate violates the standards of speech and has an emotional aspect, i.e. it is used to express or instil particular emotions. The article analyses the three aforementioned categories of hate – hate as an action, language and emotion. Furthermore, the characteristics of hate most commonly indicated by Internet users are presented: lack of factual value, use of personal arguments,

lack of a rational reason for the attack, anonymity and evil intentions of the hater, negative emotional content, disregard for etiquette and netiquette and an unlimited scope of references. The article also scrutinizes differences and similarities between hate and criticism and presents both phenomena from the perspective of Internet users.

Key words: online definitions of hate, what is hate, characteristics of hate, hate and criticism

1. Wprowadzenie

„Bo wiecie, słowa ranią, szczególnie gdy są
wygrawerowane na wbijającym się w twój brzuch nożu”[1].

Pojawienie się hejtu (← ang. *hate* ‘nienawidzić, nienawiść’) uznaje się za jeden z negatywnych skutków rozpowszechnienia komunikacji internetowej. Oficjalnie dominuje koncepcja, że należy z nim walczyć, czego przejawem są m.in. informacyjno-perswazyjne kampanie, prowadzone przez popularne polskie portale, np. „Bądź sobą, chyba że jesteś chamem” (OLX), „#StopMowieNienawiści” (Wirtualna Polska). Nieoficjalnie zaś hejt bywa wygodną etykietką, której użycie, deprecjonując dany komunikat i pośrednio jego nadawcę, pozwala na uniknięcie rzeczowej polemiki.

Celem artykułu jest ukazanie wybranego zjawiska językowego w perspektywie endogennej, na podstawie analizy jakościowej pisemnych tekstów prymarnie internetowych, tzn. tworzonych specjalnie do tego medium przez jego użytkowników[2]. Ekscerpcji podlegały strony, do których prowadziło sto pierwszych odsyłaczy, wskazanych przez wyszukiwarkę DuckDuck[3], odnośnie do następujących zapytań: hejt, hejting, hejterstwo, czym jest hejt, co to hejt, definicja hejtu, cechy hejtu, jak rozpoznać hejt, hejt w internecie, hejt a krytyka (łącznie tysiąc adresów WWW). Wykorzystano wyniki z wyszukiwarki DuckDuck, ponieważ jej algorytmy nie uwzględniają wcześniejszych wyszukiwań za pośrednictwem danego urządzenia i nie opierają na dopasowaniu kontekstowym. Pozwoliło to na uniknięcie efektu bańki informacyjnej, czyli personalizacji efektów wyszukiwania, przejawiającej

[1] <https://kobieta.gazeta.pl/kobieta/56,107881,22471719,wiedzmy-hejtu-chochliki-przypadkowych-klikniec-zle-istoty.html>, dostęp: 25.04.2020. Wszystkie cytaty przytacza się z zachowaniem oryginalnej pisowni i interpunkcji.

[2] W artykule nie odnoszę się do naukowych definicji hejtu. Zasługują one na odrębną analizę porównawczą, którą planuję w kolejnym tekście. Chciałabym w nim również omówić różnice w profilowaniu zjawiska przez „zwykłych” użytkowników sieci i naukowców, reprezentujących różne dyscypliny badawcze. Dziękuję Recenzentom tekstu za tę sugestię i inne cenne uwagi.

[3] Adresy stron internetowych pozyskano w marcu 2020 r. Analiza zawartości serwisów miała miejsce w kwietniu i maju tegoż roku.

się m.in. w wysokim pozycjonowaniu wyników, uznanych na podstawie analizy historii indywidualnych zapytań za najbardziej pasujące do oczekiwań danej osoby.

Analiza stanu badań wykazała, że obecnie (połowa 2020 r.) niewiele tekstów naukowych odnosi się do konceptualizacji hejtu przez internautów. Monika Jaworska (2019) na podstawie analizy ankiety, kategoryzującej opinie na temat polskich celebrytów, uznała m.in., że „głównym celem tych wypowiedzi jest nie tylko wyrażenie uczuć i emocji nadawcy (i jego opinii na jakiś temat, ale także wzbudzenie emocji (i wywołanie reakcji) u odbiorcy" (Jaworska 2019: 83). Monika Czaplicka (2015) poprosiła respondentów o wybór kilku, wcześniej przez nią określonych, cech hejtu. Najwięcej osób wskazało, że hejt ma kogoś obrazić lub sprawić przykrość (80%), 71% ankietowanych wybrało odpowiedź, że hejt to nieuzasadniona krytyka. W badaniu *Wilki i owce w Internecie, czyli raport na temat hejtu wśród młodzieży* (Global Dignity Poland 2016) 33% respondentów uznało hejt za obrażanie innych, 23% za krytykowanie innych osób, wyśmiewanie, złośliwości i upokorzenie, 20% zetknęło się z takim określeniem, ale nie wiedziało dokładnie, co ono oznacza. Ankietowani przez Uniwersytet SWPS oraz ARC Rynek i Opinia (2019) najczęściej wskazywali trzy odpowiedzi, uznając hejt za: 1) wypowiedź, której celem jest sprawienie komuś przykrości; 2) wypowiedź pełną nienawiści; 3) krytyczną wypowiedź wyrażoną w obraźliwej formie. Co ciekawe, respondenci zupełnie inaczej oceniali własne krytyczne komentarze – twierdząc, że po prostu wyrażali opinię, inni natomiast zamierzali sprawić komuś przykrość lub coś odreagować.

Poniżej przedstawiam wyniki moich dociekań badawczych. W wyekscerpowanym materiale definicje hejtu pojawiały się najczęściej w wyjaśnieniach tego zjawiska, stanowiących część bardziej rozbudowanych wypowiedzi na temat negatywnych aspektów komunikacji internetowej. Niektórym z nich towarzyszył opis osobistych doświadczeń i odczuć adresatów hejtu, ale przeważały dążące do obiektywnego ujęcia omawianego zjawiska.

2. Kategoryzacja hejtu

Analiza zawartości tekstów pozwoliła na określenie powtarzających się oraz wskazywanych jako najważniejsze (przez kontekst językowy i/lub środki graficzne, np. podkreślenie) składowych definicji i opisów hejtu. Na ich podstawie ustalono, że hejt jest przedstawiany przez internautów jako:

1) rodzaj działania;
2) forma użycia języka;
3) wynik/powód emocji.

Nie są to kategorie rozłączne, ich zakresy się przecinają, np. szerzenie nienawiści jest też formą jej wyrażania[4], ale zdecydowano się na ich dyferencjację ze względu na dominanty tematyczne, czyli np. gdy w charakterystyce hejtu za jego podstawowy element uznaje się rozpowszechnianie, uwypuklona zostaje czynność, a kiedy podkreśla się negatywne nacechowanie uczuciowe, najistotniejsze jest wyrażenie lub wzbudzenie określonej emocji.

2.1. Działanie

1. Agresja/atak – „ogół zachowań w internecie wymierzonych w innych użytkowników, w marki albo celebrytów”[5].

Obiektem odniesienia może być każdy i cokolwiek. Środki wyrazu są zróżnicowane. Używa się przekazów werbalnych i „grafik (memów, gifów) lub filmów”[6]. Przeważają jednak wypowiedzi pisemne, przypuszczalnie ze względu na to, że wymagają mniejszego zaangażowania nadawcy. Łatwiej i szybciej jest przesłać parę niemiłych słów, niż nagrywać i udostępniać wideo albo wyszukiwać lub tworzyć inny komunikat multimodalny. Poza tym memy i GIF-y są postrzegane jako formy ludyczne, a użycie humoru osłabia negatywne nacechowanie ataku.

2. (Cyber)przemoc.

Postawy wobec zrównywania obu zjawisk są biegunowe – stwierdza się wprost „hejt jest przemocą”[7] albo próbuje udowadniać, że zdecydowanie nie: „[p]odstawową różnicą jest to, że hejt nikogo nie krzywdzi. Irytuje, złości, czasem doprowadza do płaczu albo obniżenia samopoczucia, ale na tym koniec. Jest jak kamień rzucony w okno – jego celem jest rozbicie komuś okna, narobienie syfu, zgnębienie, przestraszenie, ale nic ponad to. Celem hejtera, rzucającego metaforyczny kamień nie jest zabicie babci, drzemiącej w bujanym fotelu za oknem”[8]. Ta interpretacja jest korzystna dla hejterów, ale mało przekonująca. Zakłócanie czyjegoś spokoju, nawet „metaforycznym kamieniem”, to świadome wzbudzanie poczucia zagrożenia, trudno też uznać, że „zgnębienie, przestraszenie” nie ma nic wspólnego z przemocą.

---

[4] Należy odróżnić wyrażanie od odczuwania. Hejterzy nie muszą żywić nienawiści do kogoś lub czegoś, aby ją okazywać.

[5] <https://stressfree.pl/hejt-cyberprzemoc-w-sieci/>, dostęp: 25.04.2020.

[6] <https://www.poradnikzdrowie.pl/psychologia/emocje/hejt-czyli-o-mowie-nienawisci-w-internecie-przyczyny-i-konsekwencje-hejtu-aa-TubH-9VZu-bTsz.html>, dostęp: 06.04.2020.

[7] <https://polki.pl/magazyn/komentarz,hejt-jak-pomoc-dziecku,10424158,artykul.html>, dostęp: 08.04.2020.

[8] <http://ardeeda.pl/hejt-nie-jest-problemem/>, dostęp: 22.04.2020.

3. Publikowanie nienawistnych wpisów o kimś lub o czymś, „które mogą wpłynąć na wizerunek i postrzeganie w sieci"[9].

W tym ujęciu zwracają uwagę dwie rzeczy: po pierwsze – teksty mogą być przygotowane wcześniej i przemyślane przed ich publikacją (są wtedy efektem premedytacji, nie spontaniczności), po drugie – ten, kto je upublicznia nie musi być ich twórcą. Aby działać jako hejter, wystarczy powielać i rozpowszechniać komunikaty autorstwa innych osób. Odnosi się to też do działań zbiorowych, np. celowego niszczenia dobrej opinii osób, firm, produktów itd. albo zniechęcania do określonej idei, poglądów politycznych, przedstawiania w złym świetle określonych narodów i krajów itp., a więc zachowań uznawanych za typowe dla wojny informacyjnej prowadzonej przez grupy opłacanych przez kogoś podżegaczy, tzw. armie trolli. Dyskredytacja m.in. poprzez „rozsiewanie plotek i pomówień"[10] jest łatwiejsza w sieci niż w bezpośrednich relacjach ze względu na zapośredniczenie kontaktu, zachowanie anonimowości i spore prawdopodobieństwo uniknięcia konsekwencji. Internauci zauważają, że jest to jednak broń obosieczna: „[h]ejt w intencji jest skierowany w hejtowanego. Ale obnaża tylko i wyłącznie hejtującego"[11]. Ktoś, dążąc do pogorszenia wizerunku innej osoby, jednocześnie buduje swój negatywny obraz.

4. Prowokacja.

Podstępne i celowe działanie, którego celem jest m.in. wytrącenie kogoś z równowagi, wciągnięcie go do kłótni internetowej i zmiana charakteru polilogu z merytorycznego na emocjonalny.

5. Wyrządzanie zła – „hejt nie może być tłumaczony jako wolność słowa, mylony z krytyką czy nazywany niewinną zabawą. Bo jest on po prostu narzędziem do krzywdzenia ludzi"[12] i to narzędziem niebezpiecznym: „to początek śmierci w świecie fabularnym, a kończący śmiercią w świecie realnym"[13]. Uznaje się, że hejting wynika z osobistych pobudek albo jest bezinteresowny jako forma sztuki dla sztuki lub rodzaj rozrywki (rzecz jasna, dla hejtującego nie hejtowanego).

6. Krytykowanie – „większość hejtu to po prostu niewygodne opinie, które są dyskredytowane przez nacechowanie ich pseudonienawiścią"[14].

---

[9] <https://wojciechpietrzak.com.pl/uslugi/monitoring-hejtu-w-internecie/>, dostęp: 24.04.2020.

[10] <http://detektywmalopolska.pl/co-to-jest-hejt/>, dostęp: 22.04.2020.

[11] <https://forum.gazeta.pl/forum/w,259123,165935306,165935306,Granica_miedzy_krytyka_a_hejtem_.html>, dostęp: 07.05.2020.

[12] <https://psychologikaa.blogspot.com/2019/02/42-hejt.html>, dostęp: 24.04.2020.

[13] <http://www.dizer.pl/dizer/czytaj/249/hejtowanie-w-internecie>, dostęp: 06.05.2020.

[14] <https://www.wykop.pl/link/5337823/przedsiebiorstwo-hejt-czyli-jak-pozbawic-ludzi-prawa-do-wlasnego-zdania/>, dostęp: 24.04.2020.

Sformułowanie *hejt* jest bez wątpienia silnie nacechowane negatywnie. Jego użycie jako deprecjonującej etykietki pozwala na uniknięcie rzeczowej debaty i konieczności doboru racjonalnych, przekonujących kontrargumentów: „hejtem bowiem można nazwać wszystko, co nosi znamiona krytyki lub niechęci”[15]. Opinie na temat są kategoryczne, np. „jest to typowe kneblowanie pysków ludziom którzy mają odmienne zdanie niż mainstreamowy nurt chorej lewizny”[16]; „Bo jak się powie, że to hejt to ustawia się sprawę jasno – krytykujący jest agresorem a krytykowany ofiarą. Wygodne, przyjemne i teraz to adwersarz musi się bronić”[17]. Należy jednak zauważyć, że działa to też w drugą stronę. Określenie hejtu jako krytyki przedstawia, niejako redefiniuje, atak *ad personam* jako dopuszczalny środek retoryczny, oczywisty składnik zagorzałej dyskusji. Wówczas jakakolwiek (poza przyznaniem racji napastnikowi, które zwykle zamyka wątek) reakcja może być uznana za dowód przewrażliwienia, słabości itd. oraz być punktem wyjścia do kolejnej napaści słownej.

8. Łamanie zasad poprawności politycznej ≈ walka o wolność słowa.

Ta perspektywa jest wygodna dla agresorów, którzy usprawiedliwiają własne działania i sytuują się w roli osób walczących z internetową cenzurą, utożsamiając (komfortowo dla własnej samooceny) arogancję z wyrażaniem prawdy, a brutalizację środków wyrazu ze szczerością.

7. Naprawa ≈ wskazanie prawidłowego zachowania/rozwiązania.

Hejterzy – choć, trzeba zaznaczyć, że rzadko – bywają przedstawiani także jako ci, którzy „robią dobrą robotę, np. gdy ktoś zrobi coś złego, reszta ludzi zhejtuje go za to, czyli, zruga, opierdzieli, naprowadzi na właściwy tor. Jest to wtedy hejt konstruktywny”[18]. Hejt stawia się na równi z niemiłą, acz potrzebną informacją zwrotną, odpowiednikiem diagnozy lekarskiej, która, choć stresuje, bywa początkiem uzdrawiającej terapii. W analizowanych komunikatach przeważa jednak założenie, że intencje hejterów są negatywne. Przypuszczalnie dlatego, że większość wyekscerpowanych tekstów stanowi zewnętrzny ogląd działań nienawistników, przedstawiany z punktu widzenia ofiar i obserwatorów, nie agresorów.

---

[15] <https://www.psyche-balans.pl/hejt-jak-sobie-radzic/>, dostęp: 06.05.2020.

[16] <https://www.wykop.pl/link/5337823/przedsiebiorstwo-hejt-czyli-jak-pozbawic-ludzi-prawa-do-wlasnego-zdania/>, dostęp: 24.04.2020.

[17] <https://forum.gazeta.pl/forum/w,567,156736393,156736393,Hejt.html>, dostęp: 25.04.2020.

[18] <http://megahejt.pl/co-to-znaczy-hejt-i-hejter/>, dostęp: 14.04.2020.

2.2. Język

1. Mowa nienawiści.

W wyekscerpowanych wypowiedziach hejt i mowa nienawiści[19] były traktowane jako równoznaczne pojęcia, np. „hejt, czyli. tzw. mowa nienawiści, określa działania będące przejawem złości, agresji i nienawiści”[20]; „problemem w ostatnim czasie stało się tzw. »hejtowanie«, zwane też »mową nienawiści«, polegające na poniżaniu, wyśmiewaniu, oczernianiu, wzbudzającym u »ofiary« hejtera lęk”[21]. Powiela się też definicje mowy nienawiści, odnosząc je do hejtu, np. „nazywany jest także mową nienawiści (ang. hate speech) i polega na przypisywaniu negatywnych cech lub wzywaniu do dyskryminujących działań wymierzonych w daną grupę społeczną”[22]. Przypuszczalnie na uznawanie mowy nienawiści i hejtu za synonimy wpływa znajomość znaczenia angielskiego słowa *hate*.

2. Styl komunikowania, w którym „nie ma miejsca na odpowiedź czy poglądy innych osób […] Służy przekazywaniu własnych przekonań w krzywdzącej dla adresatów wypowiedzi formie”[23]. Tak postrzegany hejt jest egocentryczny. Wyrażanie własnej opinii jest najważniejsze, a to jak wpłynie ona na innych mało istotne z punktu widzenia nadawcy. Podstawowa jest funkcja ekspresywna, której podporządkowana jest treść i forma wypowiedzi – hejt to „agresywne czy obraźliwe odnoszenie się do kogoś, bez poszanowania jakichkolwiek reguł. Ot, tylko dlatego, że można”[24].

3. Komentarz – zwykle obraźliwy i agresywny.

4. Negatywna opinia – ze względu na nacechowanie wartościujące bywa traktowana jako hejt, nawet jeśli odnosi się do kwestii merytorycznych albo indywidualnych preferencji, np. tego, czy coś się komuś podoba czy nie. Jak już wspomniano wcześniej, deklaracja, że uważa się daną wypowiedź za hejt, bywa wygodnym sposobem uniknięcia rzeczowej wymiany poglądów.

---

[19] Zakres mowy nienawiści precyzują artykuły 256 i 257 Kodeksu karnego, zob. <http://www.polskieustawy.com/norms.php?head=0&actid=474&adate=20060606&norm=257&lang=48>, dostęp 06.04.2020.

[20] <https://podziaranytata.pl/2019/02/hejt-wszystko-co-musisz-wiedziec-jesli-jestes-rodzicem.html>, dostęp: 06.04.2020.

[21] <https://wspolczesna.pl/hejting-w-internecie-jak-sie-bronic-obrazanie-ma-swoje-granice/ar/10068154>, dostęp: 17.04.2020.

[22] <https://jellinek.pl/wpis/hejt-na-fanpageu-jak-sobie-z-nim-radzic/>, dostęp: 24.04.2020.

[23] <https://www.imm.com.pl/hejt-w-sieci-zwalczanie-mowy-nienawisci-z-monitoringiem-internetu/>, dostęp: 17.04.2020.

[24] <http://swex.pl/2018/08/krytyka-czy-hejt/>, dostęp: 07.05.2020.

5. Inwektywa – „wolność słowa to prawo do wyrażania swoich poglądów. Nie prawo do lżenia kogo popadnie. Lżenie kogo popadnie to chamstwo, a nie wolność słowa. I nawet podpada pod paragraf”[25].

Internauci w analizowanych definicjach nie używali pojęcia *akty mowy*, ale trzy powyżej wymienione typy należą do kategorii ekspresywów. Wyrażenie negatywnego nastawienia wobec określonych obiektów jest prymarną illokucją, sekundarną natomiast wpływ na ich postrzeganie społeczne, co nadaje hejtowi również cechy deklaratywów.

6. Argument personalny – nienawistnik „sączy insynuacje, aluzje i urządza wycieczki osobiste. Nie krytykuje działań, czy tekstów, tylko osobę, uogólnia i w danej osobie nie widzi zwykle żadnych zalet”[26], czyli ataki osobiste zastępują merytoryczne uzasadnienie wygłaszanych opinii.

7. Obraza (prywatna lub publiczna) – w badanym materiale przeważa postrzeganie hejtu jako zjawiska o szerszym zasięgu, wykraczającym poza osobiste relacje. Traktuje się jego obecność w sieci jako „problem społeczny, który przybiera na sile wraz z rozwojem mediów społecznościowych”[27]. Nie jest to incydentalne o b r a ż e n i e, ale częste o b r a ż a n i e.

8. Nieumiejętnie sformułowana z powodu niedostatecznych kompetencji komunikacyjnych nadawcy wypowiedź – „hejter na pierwszy rzut oka może być po prostu klientem z problemem”[28]; „niestety bardzo wielu komentujących nie potrafi ubrać swoich uczuć w słowa, a krytyki nie uzbraja w argumenty”[29]. Niefortunne komunikaty mogą być uznane za hejt, choć ich nadawcy mieli pozytywne intencje, np. podjęli próbę uzyskania pomocy albo udziału w twórczej dyskusji.

9. Sposób okazywania dezaprobaty, używany także poza internetem „[w]ielu z nas bez wstydu przyznaje się do »hejtowania« czegoś – od zupy kalafiorowej, przez jąkanie, po dzieci. Ma to jednak zwykle wydźwięk dużo łagodniejszy od powiedzenia wprost o nienawiści do czegoś lub kogoś […]. W końcu co mogła nam zrobić kalafiorowa, żeby dać nam powód do faktycznej nienawiści?”[30]. Cudzysłów użyty w przytoczonym cytacie wskazuje na to, że jest to specyficzne, odbiegające od standardowego, użycie tego słowa.

[25] <https://krytykakulinarna.com/hejt-w-sieci/>, dostęp: 07.05.2020.

[26] <https://felietomania.pl/anna-dedor-hejt-a-konstruktywna-krytyka/>, dostęp: 07.05.2020.

[27] <https://egaga.pl/hejt-w-sieci-ma-grozne-konsekwencje-dla-dzieci/>, dostęp: 08.04.2020.

[28] <http://www.firmy.net/blog/hejt-miara-sukcesu-20763.html>, dostęp: 25.04.2020.

[29] <https://www.spidersweb.pl/rozrywka/2019/01/15/charlie-brooker-hejt-agnieszka-holland-opinia/>, dostęp: 07.05.2020.

[30] <https://www.psyche-balans.pl/hejt-jak-sobie-radzic/>, dostęp: 06.05.2020.

2.3. Emocje

1. Wyrażanie negatywnych uczuć (nienawiści, niechęci, pogardy, złości, frustracji).

Jest ono sprecyzowane, odnoszące się do konkretnej osoby, sposobu postępowania itd. lub ogólne, kiedy hejt uznaje się za „zjawisko w sieci polegające na nienawidzeniu wszystkiego co tam się pojawia”[31]. Można dodać: i wszystkich, którzy się tam pojawiają.

2. Źródło pozytywnych uczuć (przyjemności, satysfakcji, radości) dla hejtera.

3. Źródło negatywnych uczuć dla atakowanych – „celem jest zniechęcenie nas do robienia tego, co się hejterowi nie podoba [rysujesz? hejter zmiesza cię z błotem i sprawi, że będziesz miała ochotę sprzedać wszystkie kredki]”[32].

4. Wyznacznik popularności – „hejt to właśnie dowód na to, co osiągnęliśmy. Nikt nie hejtuje tego, co się nie wyróżnia lub kto nie osiąga czegoś wartego hejtowania”[33].

Tak ujmowany hejt jest powodem do zadowolenia dla jego adresata i dowodem realizacji zakładanych celów, np. przyciągnięcia uwagi do danego postu albo jego nadawcy. Warto również wspomnieć o traktowaniu obecności hejtu w komentarzach jako potwierdzenia tego, że temat wzbudza emocje i przez to prawdopodobnie cieszy się większym zainteresowaniem niż inne, subtelniejsze przekazy.

5. Efekt kłopotów emocjonalnych – forma „samoobrony osób, które nie potrafią rozmawiać i przeważnie nie lubią kiedy ktoś jest od nich mądrzejszy”[34]; „mieszanka najpodlejszych emocji, taki emocjonalny potwór spuszczony ze smyczy, bez kagańca”[35]. Hejt potrafi niszczyć nie tylko zaatakowanego, ale i atakującego – „prowadzi do zgorzknienia i niechęci do świata”[36].

[31] <https://zapytaj.onet.pl/Category/015,009/2,11184300,Co_to_znaczy_hejting_.html>, dostęp: 17.04.2020.

[32] <https://chrysiridiaripheario.blogspot.com/2017/08/krytyka-hejt.html>, dostęp: 24.04.2020.

[33] <http://www.firmy.net/blog/hejt-miara-sukcesu-20763.html>, dostęp: 25.04.2020.

[34] <https://blind-snakes.blogspot.com/2017/05/hejt-czy-krytyka.html>, dostęp: 24.04.2020.

[35] <http://missferreira.pl/hejt-nasz-powszedni/>, dostęp: 25.04.2020.

[36] <https://www.kreatywna.pl/spoleczenstwo/skad-ten-hejt/>, dostęp: 04.05.2020.

3. Podsumowanie i wnioski

Większość analizowanych definicji hejtu jest utrzymana w konwencji stylu popularnonaukowego, podporządkowanego funkcji informacyjnej, ale zauważalne jest też nacechowanie impresywne m.in. poprzez liczne sformułowania negatywnie wartościujące, np. „hejting u nas już dawno przekroczył granice zdrowego rozsądku i nie stał nawet obok pojęcia »konstruktywna krytyka«, ale to co dzieje się obecnie to już zupełnie inny level”[37].

Przeważa powaga i jawne potępienie. Nieliczne rozważania na temat hejtu są nacechowane ludycznie, np. personifikacje „[w]iadomo, że mieszka w Internecie i jest wszystkożerny. Może karmić się komentarzami o jakości jedzenia w restauracji, napająć wytykaniem wpadek różnych twórców i opychać się opiniami o poczynaniach osób mniej lub bardziej znanych”[38] i reifikujące porównania „jest jak papier toaletowy, którym podcierają się żądne odsłon serwisy i dziennikarze, którym pod czaszką wiatr jeno hula”[39]. Odnotowano także konstatacje wykorzystujące modne słownictwo młodzieżowe, np. „w sumie hejt jest formą polemiki tylko znacznie bardziej hardcorową […] słowo hejt ma szerokie zastosowanie od zasadnej krytyki/twardszej polemiki aż do bezmózgiej, bezzasadnej obraźliwej wiązanki którą możemy komuś wrzucić na banię”[40].

Pojawiają się też teorie spiskowe, które, jak można zauważyć na marginesie, stają się coraz popularniejszym składnikiem internetowego dyskursu, np. „to określenie zostało wymyślone przez celebrytów, którzy chcieliby tylko pozytywnych ocen ich postępowania. Również oni stoją za tymi wszystkimi kampaniami”[41]; „lewicowe organizacje zamykają społeczeństwu usta. W dobie internetu, gdzie w kilka sekund można obalić kłamstwo i zweryfikować wszystkie słowa wymyślono zjawisko hejtu, które ma zdyskredytować oponenta i postawić siebie w roli ofiary”[42]. Przeniesienie ciężaru odpowiedzialności za jakieś negatywne zjawisko na podstępnych, pod jakimś względem odmiennych od reszty, ONYCH nie jest oczywiście nowością

---

[37] <https://glamrap.pl/hejting-przekroczyl-granice-zdrowego-rozsadku/>, dostęp: 17.04.2020.

[38] <https://dziennikpolski24.pl/polowa-pracownikow-zamieszcza-posty-o-swoich-pracodawcach-w-mediach-spolecznosciowych-jak-hejt-wplywa-na-wizerunek-firmy/ar/c3-13212331>, dostęp: 15.04.2020.

[39] <https://opinie.wp.pl/karolina-korwin-piotrowska-hejt-a-krytyka-jest-roznica-6136678191543937a\>, dostęp: 06.05.2020.

[40] <http://megahejt.pl/co-to-znaczy-hejt-i-hejter/>, dostęp: 24.04.2020.

[41] <https://www.wykop.pl/link/5337823/przedsiebiorstwo-hejt-czyli-jak-pozbawic-ludzi-prawa-do-wlasnego-zdania/>, dostęp: 22.04.2020.

[42] <https://www.wykop.pl/ramka/5177935/hejt-czyli-jak-ludzi-pozbawic-prawa-do-krytyki/>, dostęp: 07.05.2020.

w popularyzacji teorii głoszonych przez propagandystów oraz zbliża hejt do wspomnianej już mowy nienawiści.

Zwraca uwagę relatywizm w odniesieniu do omawianego pojęcia – „[h]ejt dla każdego jest czymś innym […]. Więc nie możesz pozbyć się czegoś, co każdy interpretuje inaczej”[43]. Ważny jest punkt widzenia – ocena „czy dany komentarz jest hejtem, w dużej mierze zależy od tego, czy za taki zostanie uznany przez jego odbiorcę […] są osoby, które mogą odbierać każdy krytyczny komentarz jako hejt, a nie zawsze taki może być cel osoby piszącej”[44]. Na pytanie „gdzie jest granica między własnym, ostrym zdaniem, a faktycznym sianiem nienawiści w Internecie?”[45] nie ma jednoznacznej odpowiedzi – „[m]ożna w uproszczeniu stwierdzić, że tam, gdzie kończy się dopuszczalna krytyka, zaczyna się hejt. Każdorazowo konieczna jest zatem indywidualna ocena i analiza sytuacji. Nie ma tutaj niestety złotego środka i jednego uniwersalnego szablonu”[46].

Analizowany materiał potwierdza tę tezę, jednak pewne elementy powtarzają się w różnych definicjach na tyle często, że można uznać je za konstytutywne cechy hejtu. Należą do nich:

1) brak wartości merytorycznej i rzeczowej argumentacji (zamiast niej używa się ataków personalnych);
2) brak jakiegokolwiek racjonalnego powodu do ataku słownego;
3) anonimowość – wielu hejterów skrywa się za pseudonimami, często tymczasowymi, które mają utrudnić poznanie ich oficjalnych personaliów, a tym samym chronić agresorów przed poniesieniem odpowiedzialności;
4) złe intencje nadawców – „praktycznie zawsze hejterzy opierają swoje zdanie zupełnie na niczym i chodzi im tylko o to aby Tobie dowalić, zmieszać z błotem, wyzwać i poniżyć”[47];
5) negatywne nacechowanie emocjonalne, agresywność i obraźliwość;
6) świadome naruszanie i ignorowanie zasad etykiety i netykiety;
7) nieograniczony zakres odniesień, wprawdzie pewne osoby i grupy społeczne sprawiają wrażenie atakowanych najczęściej (w tym politycy i celebryci), ale hejterzy nie oszczędzają nikogo i niczego.

---

[43] <https://www.pcformat.pl/News-Koniec-ze-stalkowaniem-znajomych-na-Instagramie,n,21308>, dostęp: 25.04.2020.

[44] <https://niezalezna.pl/210475-walka-z-hejtem-w-internecie-wymaga-dzialan-systemowych>, dostęp: 25.04.2020.

[45] <https://www.wykop.pl/link/5337823/przedsiebiorstwo-hejt-czyli-jak-pozbawic-ludzi-prawa-do-wlasnego-zdania/>, dostęp: 24.04.2020.

[46] <https://medium.dilnet.wroc.pl/index.php/luty-2020/1449-hejt-i-krytyka-mnie-nie-dotyka-lekarze-w-ogniu-krytyki--czyli-gdzie-koczy-si-dozwolona-krytyka-a-zaczyna-hejt-i-jak-z-tym-walczy>, dostęp: 07.05.2020.

[47] <https://www.spryciarze.pl/zobacz/jak-radzic-sobie-z-hejtingiem>, dostęp: 17.04.2020.

Powyżej wymienione wyróżniki występują w różnych konfiguracjach, np. hejt jest definiowany jako sytuacja, w której ktoś „bezpodstawnie krytykuje, a na dodatek robi to w bardzo nieprzyjemny, emocjonalny, a nawet wulgarny sposób”[48]. Część z nich jest również uznawana za oddzielające hejt od krytyki, przede wszystkim brak wartości merytorycznej oraz argumentów uzasadniających dany (o)sąd. Krytyka – w przeciwieństwie do hejtu – jest konstruktywna, czyli „konkrety + uzasadnienie”[49]. To założenie jest uwypuklane w analizowanych opiniach, np. „hejt, w odróżnieniu od krytyki, nie ma na celu zmieniania czyjejś opinii ani czynienia świata lepszym”[50], „jest najczęściej nieuzasadniony i nie ma sensu, a krytyka może pomóc w rozwijaniu siebie i poprawianiu swoich błędów”[51].

Hejt jest traktowany jako pozbawiona podstaw i powodów „bezinteresowna nienawiść”[52], a w krytykowaniu „ktoś jednak miał podstawy do wytykania nam błędów, tj. po prostu zrobiliśmy coś źle lub się z nami zwyczajnie nie zgadza”[53]. Pojawiają się również wskazówki, jak poznać, że ma się do czynienia z hejtem – „sprawdzamy czy tej wypowiedzi towarzyszą jakieś emocje, nadające mocy […]”[54]; „krytyka potrafi budować, hejt tylko niszczy”[55]. Za charakterystyczne dla hejtu uznaje się także negatywnie wartościujące, wulgarne słownictwo oraz sprecyzowany przedmiot odniesienia – „myśli krzywdzące, nienawistne komentarze lub zachowania pod adresem konkretnych osób lub grup ludzi dotykające uczuć, wierzeń, zachowań, a nawet myśli. Natomiast raczej nie nazwałbym hejtem krytycznych opinii na temat ogólne […]”[56].

Podkreśla się rolę intencji autora: „jeśli jego celem jest znieważenie kogoś, sprawienie, żeby nie czuł się bezpiecznie albo wręcz nawoływanie do tzw. przestępstw z nienawiści (zastraszenia, pobicia, zabójstwa), jest

[48] <https://jakdzialacskutecznie.pl/jak-sobie-radzic-z-hejtem-i-krytyka/>, dostęp: 07.04.2020.

[49] <http://www.hania.es/hejt-krytyka/>, dostęp: 07.05.2020.

[50] <http://segritta.pl/roznica-pomiedzy-hejtem-konstruktywna-krytyka/>, dostęp: 06.04.2020.

[51] <https://ruudegirls.blogspot.com/2016/07/9-hejt-czyli-witamy-w-naszym-swiecie.html>, dostęp: 24.04.2020.

[52] <https://jakdzialacskutecznie.pl/jak-sobie-radzic-z-hejtem-i-krytyka/>, dostęp: 24.04.2020.

[53] Tamże.

[54] <http://megahejt.pl/co-to-znaczy-hejt-i-hejter/>, dostęp: 24.04.2020.

[55] <https://tworzeniewsieci.blogspot.com/2018/04/hejt-krytyka.html>, dostęp: 07.05.2020.

[56] <https://blog.gwo.pl/hejt-a-sprawa-polska/>, dostęp: 07.05.2020.

to hejt"[57]; „[r]óżnice leżą przede wszystkim w intencjach"[58]. Nie określa się jednak, jak te intencje mają być odczytywane, zakładając przypuszczalnie, że jasno wskazują na nie treść i forma komunikatu. Za pożądane skutki hejtu uznaje się skrzywdzenie i ośmieszenie adresata lub sprawienie mu przykrości. Nie tylko zaatakowany ma odczuwać negatywne emocje, ale też inne osoby, np. jego znajomi w mediach społecznościowych. Zamiarem hejtera jest zniechęcenie audytorium: „chcę sprawić, by inni ludzie nie lubili człowieka, którego nie lubię, więc napiszę coś, co sprawi, że będą mieli o nim złe zdanie. Może oni go teraz będą ranić"[59]. Krytyka zaś ma służyć dobru: „to bardzo konstruktywne uwagi – i te negatywne, i te pozytywne – pomagające człowiekowi. Wręcz wytykające błędy po to, żeby móc je poprawić […]. Powiadam, bierzcie krytykę na klatę!"[60]. Poznanie krytycznych, ale rzeczowych, opinii może także poszerzyć horyzonty myślenia – „nie mylmy odmiennego zdania z hejtem, chyba, że nam dobrze w naszych bańkach i planujemy w nich zostać do końca życia"[61].

Nie wszyscy odgraniczają oba zjawiska – hejt definiuje się także jako „skrajnie krytyczne komentarze zamieszczane w internecie"[62], „krytykowanie kogoś lub czegoś […] wyrażanie swojej opinii, ale zawsze negatywnej"[63], „grzecznie, niegrzecznie, konstruktywnie czy bezcelowo – bez znaczenia"[64]. W tym ujęciu hejt stanowi formę krytyki, zrównanej z pejoratywizacją, której jednym z celów jest „obniżenie wartości odbiorcy"[65].

Podsumowując, przedstawiona we wcześniejszej części artykułu lista wyróżników może być pomocna przy odróżnianiu hejtu od krytyki, choć – ze względu na istotną rolę kontekstu językowego i pozajęzykowego – owo

[57] <http://zrobtowinternecie.pl/hejt-w-internecie-jak-sobie-z-nim-radzic/>, dostęp: 06.04.2020.

[58] <https://felietomania.pl/anna-dedor-hejt-a-konstruktywna-krytyka/>, dostęp: 07.05.2020.

[59] <https://segritta.pl/roznica-pomiedzy-hejtem-konstruktywna-krytyka/>, dostęp: 17.04.2020.

[60] <https://www.wattpad.com/131685581-zirytowana-ag-m%C3%B3wi-~do-wattpadowicz%C3%B3w-krytyka-to>, dostęp: 25.04.2020.

[61] <https://jakdzialacskutecznie.pl/jak-sobie-radzic-z-hejtem-i-krytyka/>, dostęp: 06.05.2020.

[62] <https://www.psychiatria.pl/artykul/hejt-w-internecie-jak-z-nim-walczyc/23901>, dostęp: 06.04.2020.

[63] <https://webowadbp.wixsite.com/hejting/definicja>, dostęp: 17.04.2020.

[64] <https://abakercja.blogspot.com/2018/10/hejt-krytyka-w-internecie-jak-sobie-radzic.html>, dostęp: 07.05.2020.

[65] <http://www.magazynsuplement.us.edu.pl/po-ciemnej-stronie-internetu-czyli-skad-sie-bierze-hejt/>, dostęp: 25.04.2020.

rozgraniczenie w odniesieniu do poszczególnych okazów tekstowych opiera się w znacznej mierze na subiektywnej ocenie uczestników aktu komunikacyjnego.

Analiza i porównanie definicji hejtu pozwoliły na określenie najczęściej wskazywanych cech i sposobów postrzegania tego zjawiska. Okazało się, że hejt jest ujmowany nie tylko jako forma agresywnych wypowiedzi, stanowiących zauważalny element internetowego *panopticum*. Stereotypowo jest kojarzony właśnie ze słownym okazywaniem nienawiści, ale w badanym materiale przeważało przedstawianie go jako formy czynności, zdecydowanie intencjonalnej i nacechowanej negatywnie. W wyekscerpowanych wypowiedziach, co ciekawe, ani razu nie został potraktowany jako gatunek, być może właśnie ze względu na wspomnianą wyżej rolę czynników subiektywnych przy zaliczaniu określonych komunikatów do kategorii hejtu i brak jego wzorca kanonicznego.

Literatura

ARC Rynek i Opinia, Uniwersytet SWPS (2019): *Polacy a hejt*, <https://arc.com.pl/Polacy-a--hejt-blog-pol-1552998539.html>, dostęp: 06.04.2020.

Czaplicka M. (2015): *Hejt w Internecie. Raport ilościowy*, <https://prowly-uploads.s3.amazonaws.com/uploads/landing_page_image/image/11744/raport-o-hejcie-w-sieci.pdf>, dostęp: 23.03.2020.

Feliksiak M. (2007): *Społeczna percepcja przemocy werbalnej i mowy nienawiści*. Komunikat CBOS, 2007, BS/&4, <http://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2007/K_074_07.PDF>, dostęp 16.03.2020.

Global Dignity Poland (2016): *Wilki i owce w Internecie, czyli raport na temat hejtu wśród młodzieży*, <http://brpd.gov.pl/sites/default/files/iqs_raport_z_badania.pdf>, dostęp: 25.03.2020.

Jaworska M. (2019): *Fenomen hejtu – próba konceptualizacji*. „Studia Methodologica" nr 49, s. 73–86, <http://studiamethodologica.com.ua/en_CA/monika-jaworska-fenomen-hejtu-proba-konceptualizacji/>, dostęp: 16.03.2020.